

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

ЦІННІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ СТАЛИЙ РОЗВИТОК ОСВІТИ: УРОКИ ЄС ДЛЯ УКРАЇНИ

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 18–20 травня 2021 року)

Суми
ФОП «Кубраков С.Г.»
2021

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

2. НАПРЯМ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ: ІНКЛЮЗІЯ ТА РІЗНОМАНІТТЯ В ОСВІТІ ЄС.

ГОТОВНІСТЬ СУСПІЛЬСТВА ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЙ ІНКЛЮЗІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ НЕФОРМАЛЬНОГО ОПИТУВАННЯ SOCIETY'S READINESS TO IMPLEMENT THE IDEAS OF INCLUSION: THE RESULTS OF AN INFORMAL SURVEY

Афузова Г.В.,

кандидат психологічних наук,
доцент кафедри спеціальної психології та медицини
факультету спеціальної та інклюзивної освіти,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
gvafuzova@gmail.com

Впроваджуючи у життя навіть найкращу ідею, завжди слід звертати увагу на психологічну готовність суспільства сприймати кожне конкретне нововведення. З точки зору сучасної психології під психологічною готовністю мають на увазі важливу передумову будь-якої цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості та ефективності, яка є стійким, багатоаспектним та ієрархічним особистісним утворенням з низкою компонентів (мотиваційний, когнітивний, операційний тощо), які в своїй сукупності дають змогу суб'єкту більш або менш успішно здійснювати діяльність [2]. Суть дії феномена психологічної готовності допомагає зрозуміти теорія установок (Д. Узнадзе). У загальноприйнятому розумінні «установка (від англ. attitude) – це позитивна або негативна оціночна реакція на що-небудь або кого-небудь, яка виражається в думках, почуттях і цілеспрямованій поведінці» [3, с. 57].

Компоненти соціальних установок, в контексті яких ми пропонуємо розглядати готовність суспільства до реалізації ідей інклюзії, були визначені М. Смітом: когнітивний, тобто пізнавальний, інтелектуальний компонент; емоційний (емотивний) та конативний (поведінковий) компоненти. Когнітивний,

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

або пізнавальний компонент установки передбачає усвідомлення об'єкта соціальної установки (в нашому випадку, представників психологічної меншини у соціумі – осіб з інвалідністю, мігрантів, осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією тощо). Емоційний (емотивний) компонент соціальної установки (або як ще його називають емоційно-оціночний) визначає емоційну оцінку цього об'єкта, почуття симпатії або антипатії соціуму до нього. Поведінковий (конативний) же компонент соціальної установки визначає готовність діяти, послідовну поведінку по відношенню до цього соціального об'єкта [1, с. 227-228].

З метою визначити подальші напрямки науково-дослідних пошуків у вивченні психологічної готовності українського соціуму до реалізації ідей інклюзії нами було проведено пілотне опитування на платформі соцмережі Фейсбук, в якому взяли участь 365 осіб, з яких більшість мають пряме чи опосередковане відношення до взаємодії з особами з інвалідністю та/або спеціальної/інклюзивної освіти. За віком група респондентів розподілилася таким чином: 20-25 років – 41 особа; 26-34 роки – 108 осіб; 35-45 років – 137 осіб; 46-55 років – 52 особи; старше 55 років – 24 особи.

На питання «Як Ви вважаєте, чи повинні люди, які відрізняються від переважної соціальної більшості (за станом здоров'я/ рівнем розвитку/ етнічною приналежністю/ віросповіданням/ культурою та іншими показниками) пристосовуватися до умов суспільства, в якому вони перебувають, або, навпаки, суспільство повинно відповідати потребам і можливостям всіх своїх членів?» 78,2% опитаних визначилися, що соціум має відповідати на потреби кожного свого представника.

Відповідаючи на питання «Хто, на Вашу думку, повинен мати рівні права і можливості з переважною більшістю громадян (особи з інвалідністю; особи з нетрадиційною сексуальною орієнтацією; представники інших етнічних спільнот, які живуть в Україні; всі з перерахованих вище; ніхто з

перерахованих вище)?» 31,7% респондентів обрали відповідь «особи з інвалідністю», тоді як 65,3% – «всі з перерахованих вище».

Нам було цікаво відстежити вірогідність відповідей реальним психологічним установкам, тому ми співставили результати двох питань: «Як Ви ставитеся до осіб з інвалідністю?» та «Уявіть, що Ви займаєтеся підготовкою дуже важливого заходу (з присутністю високої комісії), і Вам запропонували задіяти в ньому людей з інвалідністю. Як би Ви воліли вчинити?». Результати дозволили відзначити феномен, схожий за змістом із т.з. парадоксом Лап'єра – «невідповідність реальних дій та словесних (вербальних) відповідей» [3, с. 28]. Так, коли на перше питання 95% респондентів відповіли «позитивно», залучити учасника з інвалідністю до важливого заходу погодилися без сумнівів лише 70,8% опитаних, 25,9% сумнівалися у своєму виборі (відповідь «напевно»), а 3% відповіли «мабуть, відмовлюсь».

Не менш цікавими виявилися думки респондентів щодо того, де краще навчатися дітям з інвалідністю (рис. 1).

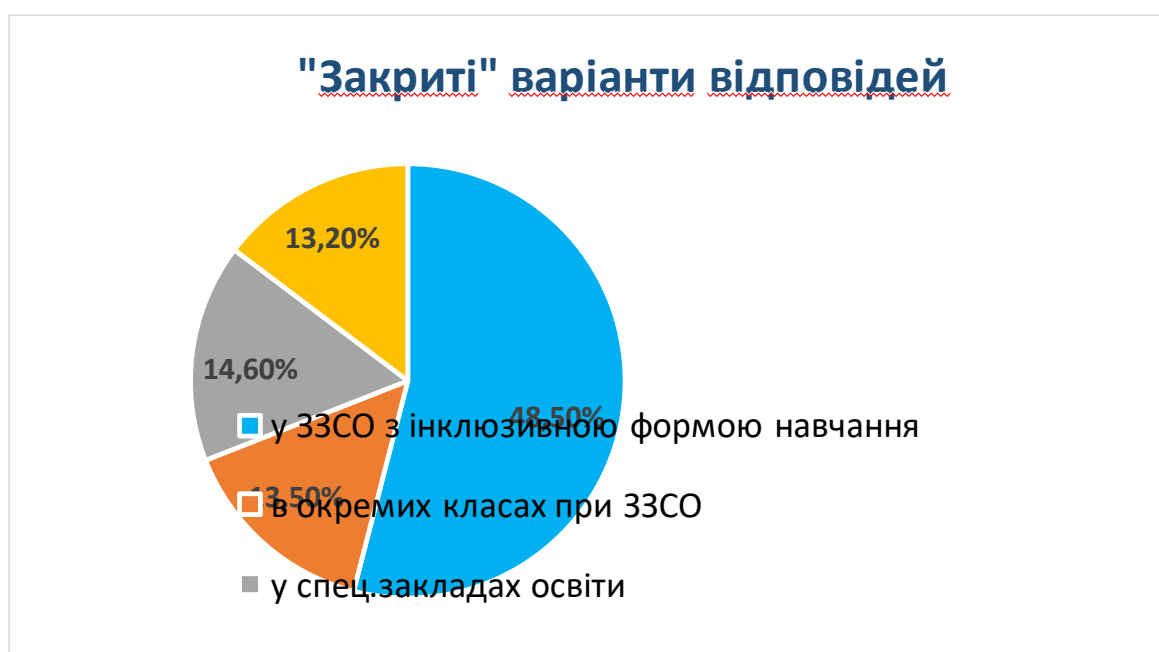

Рис. 1. Результати опитування за питанням «Як Ви вважаєте, де краще навчатися дітям з інвалідністю?»

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

Як бачимо, майже половина респондентів (48,5%) не бачать відмінності між «інклюзивною формою навчання» та «інклюзивним освітнім середовищем». На нашу думку, ідеї інклюзії лише тоді будуть дієвими в українському суспільстві, коли вони будуть дифузно, а не у вигляді «форм», присутніми в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Разом з тим, на дане питання була передбачена можливість дати відкриту відповідь. Серед найбільш частих варіантів відкритих відповідей слід відзначити зауваження зважати на форму дизонтогенезу, вираженість порушення, всі особливості і потреби дитини та можливості (матеріальну та педагогічну базу) закладу освіти; потребу виходити з інтересів і можливостей кожної дитини, «щоб не нашкодити»; наявність категорії «дітей, які зможуть отримати адекватну освіту та корекцію лише в умовах спеціального закладу».

Одним з питань, які, на нашу думку, опосередковано вказують на рівність у емоційно-оцінному ставленні до Іншого, було питання «Які почуття у Вас викликають люди з інвалідністю, які ведуть активне громадське життя, займаються творчістю, які беруть активну участь у веденні домашнього господарства і вміють себе обслуговувати?». 51,8% респондентів відзначили, що до таких осіб вони почувають особливу повагу, 32,8% – повагу, і лише 14,9% опитаних вважають, що такі особи «роблять все, що і інші люди, не бачу нічого дивного». Саме внутрішньоособистісна потреба осіб з інвалідністю бути визнаними соціальною більшістю «на рівних» останнім часом помічається нами все вираженіше, оскільки за умови інтелектуальної збереженості і адекватних умов формування особистості ці особи не почуваються суб'єктивно обмеженими та залежними від оточуючих, їх гіперкомпенсаторні зусилля дозволяють їм стати активними членами суспільства, практично незалежними у побуті тощо.

National
Pedagogical
Dragomanov
University

Jean Monnet Chair
SCAES
Social and Cultural Aspects
of European Studies

With the support of
Erasmus+ Programme
of the European Union

За нашими спостереженнями, на сьогодні можна констатувати переважно стереотипне сприймання осіб з психологічних меншин соціальною більшістю, що, на нашу думку, обумовлено пострадянськими установками щодо цих соціальних об'єктів та умовами обмеженої інформації про них. Таке сприймання найчастіше може бути помилковим та виконувати консервативну, а іноді й реакційну роль, формуючи хибне знання та неготовність українського соціуму до об'єктивної реалізації ідей інклюзії, а також серйозно деформуючи процес міжособистісної взаємодії. Але також спостерігається прихильність до соціально бажаних вербальних реакцій у підтримці європейських цінностей різноманітності та інклюзії. Тому для об'єктивної перевірки гіпотези щодо невідповідності вербальних реакцій реальній поведінці, обумовленої психологічною неготовністю до реалізації ідей інклюзії, вважаємо за необхідне провести у подальшому соціальний експеримент.

Список використаних джерел

1. Андреева Г.М. Социальная психология. Москва: Аспект Пресс, 2001. 384 с.
2. Волинчук О. А. Формування психологічної готовності особистості до управлінської діяльності під час навчання у ВНЗ. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими освітніми потребами*. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/172>
3. Львовичкіна А. Етнопсихологія. Київ: МАУП, 2002. 144 с.